

Stalhouderij Rijswijk, Kerklaan 24.

Rijtnigen met en zonder gummi banden aanbevelend.

J. F. Soonieus. Telefoon 5066.

De stalhouderij van Soonieus aan de Kerklaan 24 in Rijswijk rond 1910 met twee paardenhoofden in de gevel. De wagendeur daarnaast was van de rijtuig- en wagenmakerij van G.J. van Koppen. Het huisje met het puntdak was van een oude dame. Daarnaast was weer een deel van het bedrijf van Van Koppen met daarnaast een steeg naar een groot terrein achter de genoemde panden, waar het overgrote deel van de bedrijfspanden van Van Koppen gevestigd waren.
(bron: coll. Jan Eijken, Rijswijk)

‘Voor lange mensen was de ziekenauto te kort’

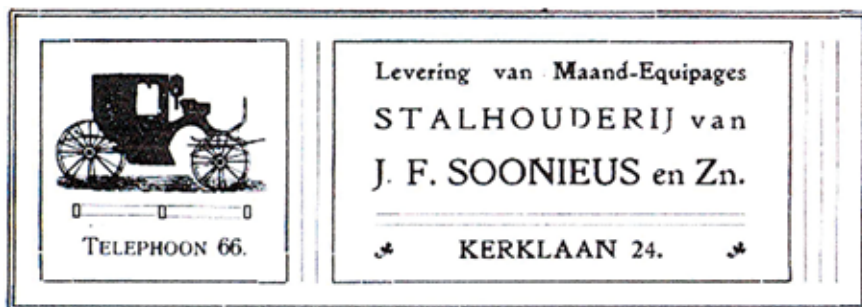
*Het particuliere ziekenvervoer in Rijswijk
in de eerste helft van de twintigste eeuw.*

Hans Waldeck

Stalhouderij J.F. Soonieus & Zoon^{1, 2}

Vlak voor de geboorte van zijn tweede zoon in 1891 vestigde de katholieke Josephus Franciscus Soonieus, ook wel gespeld Soonius en Soonies³, (1866-1940) zich in Rijswijk om rond 1907 een stalhouderij aan de Kerklaan 24 in Rijswijk te beginnen. Hij had deze overgenomen van de bemiddelde hooihandelaar V.H. Roskam, nadat hij zich op 16 december 1891 vanuit Voorburg in Rijswijk had gevestigd. Soonieus was in Voorburg geboren en was daar tapper geweest. Als stalhouder verhuurde hij gesloten calèches en tilbury's, maar verzorgde ook equipages voor rouwstoeten. Hij was daarnaast vrachtvervoerder met sleepwagens. Hij huwde op 10 mei 1889 met Jacoba Johanna Bentvelzen (1867-1958) en kreeg met haar drie kinderen: twee zoons en tenslotte nog een dochter, Maria Johanna (geboren in 1889). Zijn oudste zoon Simon Antonius (1890-1973) was als koetsier en wagenvoerder bij zijn vader in dienst. Hij had rond 1915 vermoedelijk ook een stalhouderij aan de Wij(c)kerlaan 8b in Voorburg.⁴ De tweede zoon Johannes Petrus (1892-1986) werd chauffeur en had daarna een sigarenwinkel.

Josephus beval zijn rijtuigen graag aan, zowel met als zonder ‘gummi’ banden. De rijtuigen werden vooral geordonneerd door notabelen, zoals de dokter, de dominee of de burgemeester. De bekende huisarts Pieter Frederik Augustijn (1864-1949) legde zijn visites aanvankelijk lopend af of op de fiets en later met de auto. Maar in de herfst en de winter, als het slecht weer was, deed hij een beroep op Soonieus. Bij sneeuw werd zelfs de rood- en goudgelakte arrenslee van stal gehaald⁵, die in de linker stalruimte achter in de hoek stond.⁶

*Een advertentie van de Stalhouderij van J.F. Soonieus & Zoon uit rond 1907
(bron: coll. Gemeentearchief Rijswijk, Rijswijk)*

Aan de overkant van de straat had Soonieus ook een weegbrug waar bijvoorbeeld varkens gewogen konden worden. Alle varkens liepen in dat geval op het pleintje voor de kerk. Het was dan een vrolijke bende voor jong en oud. Het is niet onmogelijk dat hij met zijn rijtuigen ook zieken heeft vervoerd, maar een echt ziekenrijtuig met een brancard of een ligbed is niet bekend. Volgens overlevering zou wel de arrenslee voor dit doel gebruikt zijn.⁷ De opkomst van de auto betekende voor Josephus Soonieus, dat hij in februari 1925 op 59-jarige leeftijd naar Valkenswaard vertrok om als tabaksbewerker(!) aan de slag te gaan. Zijn zaak deed hij over aan de eveneens katholieke, 35-jarige Hendricus Franciscus (Henk) Asberg, een verbastering van Amsberg, (1890-1939)⁸, die in het pand aan de Kerklaan een autogarage begon.

Asberg zei altijd: 'Pas op mijn buik'

Asberg was een grote man met ook een grote, dikke buik. Hij kon ontzettend goed eten, maar was verder heel zuinig. Een citroentje met suiker was op zondagmiddag het enige wat hij zichzelf toestond. Henk Asberg was op 13 oktober 1915 gehuwd met de boerendochter Antonia Johanna (Toos) van der Ploeg (1893-1969) uit Stompwijk. Zij woonden aanvankelijk nog in Stompwijk en vestigden zich op 5 september 1918 op de Kleiweg 2 in Rijswijk. Zij kregen negen kinderen. Antonia Petronella Everdina Johanna (Tonnie, 1916-2005), Hendricus (Harry 1920-1945), Aluisius (Louis ook wel genoemd Loek, 1922-2008), Maria (Mies, 1924-2008), Augustina Maria (Gusta, 1926-1997, Agnes (geb. 1928), Theresia Maria (Trees, geb. 1929), Johannes Maria (Hans, 1931-1938) en Paulus Josephus Maria (Paul, geb. 1935).

*Het gezin Asberg rond 1937 met v.l.n.r. de oudste dochter Tonnie (*1916), de tweede dochter Mies (*1924), vader Henk (*1890), oudste zoon Harry (*1918), jongste zoon Paul (*1935) en derde zoon Loek (*1922). Voor vader Henk staat zijn lievelings- en één na jongste zoon Hans (*1932). Zou moeder Toos deze foto gemaakt hebben en bij welke gelegenheid gezien de jacquet van zoon Loek? (bron: coll. Th. M. Ruisch-Asberg, Hilversum).*

Henk Asberg had geen speciale opleiding genoten en was vermoedelijk voorbestemd het veevoederbedrijf van zijn vader voort te zetten. Zijn twee jongere broers studeerden allebei Nederlands aan de universiteit. Hij was wel ‘gek van auto’s’ en tekende deze als vrijetijdsbesteding heel veel. Waarom Henk in 1925 de stalhouderij van Soonieus aan de Kerklaan 24 overnam, is niet bekend. Mogelijk dat zijn vader hem kende als klant. Het kapitaal voor de overname van het pand van Soonieus had Henk in ieder geval van zijn ouders, die in het eerste kwart van de vorige eeuw aan de Van Vredenburgweg een florerende fouragehandel met Frankrijk hadden. Het kantoorje van die fouragehandel was met indrukwekkende telefoons volgens kleindochter Trees ‘het heilige der heiligen’.

Het garagebedrijf legde zich voornamelijk toe op reparaties en de stalling van automobielen, maar verhuur van auto’s met chauffeur behoorde ook tot de dienstverlening. De naaste buur aan de ene kant was het carrosseriebedrijf (en voormalige rijtuig- en wagenmakerij) G.J. van Koppen en aan de andere kant, een paar huizen verderop het politiebureau. Het garagebedrijf zou een bloeiend bedrijf worden, tot het noodlot in 1938 toesloeg. De op één na jongste zoon Hans was met een darmaandoening geboren en had een darmuitlaat op de buik. Op school had hij een speciaal vervaardigde, houten stoel. Iedere dag werd hij door zijn vader -ook tussendoor- naar school gebracht en weer van school gehaald om versoond te worden. Hij was het lievelingetje van zijn vader, maar overleed op oudejaarsavond 1938 op zevenjarige leeftijd. Asberg moest in 1939 in het kader van de mobilisatie auto’s keuren voor het Nederlandse leger. Wel veertig op een dag! Het was hard werken in die tijd en op een dag werd hij geel. Kanker van de lever of uitzaaiingen

*De garage van Asberg aan de Kerklaan 24 in Rijswijk rond 1930 met v.l.n.r. met pet onbekend, de knecht 'kleine' Piet Dasselaar, de zonen Harry (*1918) en Loek (*1922) en de knecht 'grote' Piet van der Peet, die na Vondeling het bedrijf in huurkoop kreeg (bron: coll. Th. M. Ruisch-Asberg, Hilversum).*

*De rijtuig- en wagenmakerij van G.J. van Koppen aan de Kerklaan in Rijswijk.
(bron: coll. Jan Eijken, Rijswijk)*

van een andere kwaadaardige ziekte, mogelijk van de alvleesklier. Het ging snel bergafwaarts, zodat Asberg nog geen jaar na zijn zoontje Hans op 49-jarige leeftijd overleed en zijn vrouw met acht kleine kinderen achterliet. 'Er was geen tijd voor verdriet', zei moeder Toos. Er moest aangepakt worden. En toen brak ook nog de Tweede Wereldoorlog uit.

Garage Asberg en de Tweede Wereldoorlog

Op 10 mei 1940 werd rond het vliegveld Ypenburg hard gevochten. De Nederlandse verdediging bracht de Duitse valschermjagers en hun vliegtuigen een gevoelige klap toe. Harry en Loek waren in hun gewone kloffie met de ziekenwagen van hun vader actief met de afvoer van de gewonden naar het gemeenteziekenhuis Zuidwal en het katholieke Sint-Hippolytus Ziekenhuis in Delft. Ze kwamen onder het bloed weer thuis. Loek herhaalde dit vijf jaar later op 3 maart 1945 nog eens, toen in Den Haag de woonwijk Bezuidenhout -in plaats van het Haagse Bos, waar een V-2 raketlanceerinrichting stond opgesteld- door de Engelsen gebombardeerd werd. Een onbedoeld bombardement dat honderden slachtoffers maakte. De Duitsers vorderden alles uit de garage van Asberg in de loop van de oorlogsjaren, zonder één cent vergoeding, van garagegereedschappen tot auto's. Zolang er brandstof was, kon moeder Toos deze nog aan de handbediende pomp verkopen. Maar groot waren de inkomsten niet meer. Gelukkig kon zij van haar zusters, die in Brabant in het klooster verbleven, kleding krijgen, die ze verstelde voor zichzelf en de kinderen. Van bevriende tuinders kreeg ze zo nu en dan wat te eten.

Uiteindelijk namen de Duitsers ook de Packard-ziekenwagen mee. Van twee auto's, waaronder de Studebaker-ziekenwagen waren de banden en wielen afgehaald. Zij overleefden deze barre tijden. Voor de Hongerwinter van 1944 werd de garage door de Duitsers gebruikt voor opslag van voedsel, dat uit Friesland gekomen was. Een Duitse soldaat bewaakte deze 'goudmijn'. Maar moeder Toos zag zo nu en dan kans om 's nachts een zak aardappelen mee te nemen, zodat haar gezin weer even wat te eten had. Het bedrijf, of wat er van overbleef, loodste zij met de moed der wanhoop door de oorlog. Maar de bevrijding bracht geen geluk. Oudste zoon Harry had in de oorlog tuberculose opgelopen en was gedurende de barre Hongerwinter ernstig verzwakt geraakt. Ondervoed en met een pleuritis bezweek hij twee maanden na het einde van de oorlog op 25-jarige leeftijd. Het bedrijf moest verkocht worden. Jo Vondeling zou reageren op een advertentie.

Harry Asberg – de beoogde opvolger in het bedrijf - aan het eind van de oorlog op ongeveer 25-jarige leeftijd (bron: coll. Th. M. Ruisch-Asberg, Hilversum).

Asberg was trots op zijn ziekenauto's

De eerste ziekenauto van Asberg was waarschijnlijk een lichtgrijze, tweekleurige Cadillac van het type 57 uit 1919¹⁰ met het kenteken H-11884, dat -ergens tussen 1918 en 1920- op naam van Henk was afgegeven. Voor die afgifte voor vermoedelijk een gewone personenauto gaf hij zijn toenmalige adres Kleiweg 2 in Rijswijk op.¹¹ De tweede ziekenauto was een donkerblauwe Packard Series

De tweekleurige Cadillac-ziekenwagen met kenteken H-11884 op de Kerklaan tegenover nummer 24 in Rijswijk (bron: coll. Mientje Asberg-Ruijten, Ughelen)

*De Packard Series 645 uit 1929 met kenteken H-775 als ziekenauto van Asberg uit Rijswijk. Let op de twee luchthoorns en de drie (!) lampen tussen de voorspatborden.
(bron: coll. Hans Waldeck, De Wijk)*

645 uit 1929. Het kenteken was H-775, dat al in 1915 (en in 1920 ook nog!) op naam stond van zijn vader H.W.A. Asberg. Of hij deze auto zelf tot ziekenauto heeft laten ombouwen is niet bekend. Indien hij dat zelf heeft gedaan, is dat zeker bij buurman Van Koppen gebeurd, die in die jaren een bekende buscarrossier was geworden voor onder andere V.I.O.S. uit Wateringen. Ook Asberg werkte regelmatig samen met Van Koppen. Henk was verschrikkelijk trots op zijn bedrijf en op zijn ziekenauto's, die inderdaad zeer indrukwekkend waren en altijd een ereplaats in de garage kregen. In het archief van het Nederlandse Rode Kruis is een aanwijzing gevonden, dat Asberg nog een (donkerblauwe) Cadillac-ziekenwagen heeft gehad met kenteken H-21455¹², maar bij de familie is deze auto onbekend.

Asberg had zelfs een EHBO-diploma voor dit ziekenvervoer gehaald. Indien een ongeval had plaatsgevonden, kwam men van het vlakbij gelegen politiebureau op het Kerkplein hard aangelopen om Asberg te waarschuwen dat hij moest uitrukken. Aanvankelijk reed hij alleen zelf op de wagen. Zijn drie knechten kregen die eer niet. Twee daarvan heetten overigens Piet. Piet van der Peet werd daarom 'grote Piet' genoemd en Piet Dasselaar 'kleine Piet'. De eerste, die na de oorlog uit Duitsland, waar hij vrijwillig werk had gezocht, terugkeerde, zou later weer het garagebedrijf van Vondeling, de opvolger van Asberg, overnemen. Zoon Harry Asberg mocht, toen hij achttien jaar was geworden, echter wel de ziekenauto's rijden. De garageoverall ging uit en een wit jasje werd aangetrokken. De kinderen Asberg holden dan door het Julialaantje naar de nabijgelegen woning van de legerverpleger Henkelman in de Paets van Troostwijkstraat in Den Haag om hem te waarschuwen voor de uitruk van de ziekenwagen. Ook de EHBO-er van der Zwan, die een viszaak aan de Emmastraat had, ging wel eens mee, evenals de verpleger Ze(e?)gers, die vlakbij in de Julianastraat woonde.

De Studebaker Dictator uit 1936 met vermoedelijk een carrosserie met verhoogd dak van buurman Van Koppen voor de garage aan de Kerklaan 24 in Rijswijk. Links Jo Vondeling en rechts verpleger Henk Henkelman (bron: coll. Arie Vondeling, Rijswijk)

In 1936 schafte Asberg, in plaats van de Packard, een nieuwe Studebaker Dictator aan bij de N.V. H. Englebent's Automobielhandel in Den Haag. De Studebaker kreeg toen het kenteken van de Packard: H-775. Mogelijk heeft ook zijn buurman Van Koppen in datzelfde jaar voor deze ziekenauto-carrosserie getekend. De auto had opvallende glas-in-loodramen en was eigenlijk, ondanks het verhoogde dak, te kort voor lange mensen. In dat geval moest de achterdeur tijdens het vervoer openblijven!

In de jaren voor de oorlog waren in Den Haag en omstreken diverse ziekenvervoerondernemingen voor kortere dan wel langere tijd actief, zoals het bekende Van Oostrum Ziekenvervoer uit de Amsterdamschestraat 1 en 3, die in 1939 ook als adres Kerklaan 24 in Rijswijk opgeeft.¹³ Had dit iets te maken met het overlijden van Henk Asberg?

Vondeling overleefde berooid, maar vastberaden de Tweede Wereldoorlog¹⁴

Johann Gerrit Vondeling (Jo, 1900-1960) woonde voor en tijdens de oorlog met zijn gezin in Rotterdam en was verzekeringsagent van de RVS. Als kok gelegerd in Tilburg en Harderwijk had zijn vader Jan (1878-1948) zijn moeder Revertje Eintje van Dettem (1875-1943) ontmoet. Zij was een Duitse, die als schipperskind in een internaat bij de nonnen in die Brabantse stad verbleef. Ze huwden op 5 november 1899 in Emden. Jan zou later dakmastieler worden. Zoon Jo zou slechts drie maanden later in dezelfde plaats ter wereld komen. Op 6 oktober 1906 kozen zij met hun zoon domicilie in Rotterdam.¹⁵ Jo Vondeling huwde op 23 juni 1920 Petronella Maria (Nellie) Peperkamp (1896-1995). Als verzekeringsagent organiseerde hij ook begrafenissen, waarvoor rijtuig en later ook auto's bij derden werden gehuurd. In de oorlog hielp Jo vele geestelijken en leden van het spoor- en PTT-personeel,

De huwelijksfoto uit 1920 van Jo Vondeling en Nellie Peperkamp
(bron: coll. Arie Vondeling, Rijswijk)

ik inmiddels een vrij groot bedrag had uitstaan, als onderpand cessie verleend op een paar half gesloopte auto's, eigendom van den verdwenen vader. Nadat de vrouw een verzoek tot echtscheiding had ingediend, werden mij diens auto's te koop aangeboden. Op deze aanbieding ging ik in, aangezien ik zag aankomen, dat de door mij verstrekte leningen nooit meer zouden worden terugbetaald. Er werd een koopcontract opgemaakt en ik begon de auto's 'rijdbaar' te maken. Direct na de bevrijding en nog voor mijn arrestatie stelde ik deze auto's ter beschikking van de BS (Binnenlandse Strijdkrachten, HW).'

Jo werd op 26 juni 1945 gearresteerd door de P.O.D., de Politieke Opsporingsdienst. De P.O.D. moest zaken van de Tweede Wereldoorlog uitzoeken, zoals het opsporen van landverraders en Nederlandse SS'ers en SD'ers. Mishandeling op mishandeling volgde, tot hij op voorspraak van het hoofd van de P.O.D. een maand later op 26 juli weer werd vrijgelaten onder aanbieding van excuses. Na zijn arrestatie waren zijn auto's door de BS echter 'gesloopt en geplunderd'. Uit onderzoek zou blijken, dat de herkomst van de auto's 'in orde was bevonden'. Jo zou zijn door de BS gekannibaliseerde auto's met een verklaring van aansprakelijkheid van diezelfde B.S. terugkrijgen. Het ging om een Cadillac, twee Packards, twee Hudson Terraplanes en een Hillmann. Zijn gezondheid had door de ontberingen ernstig geleden, maar hij leende niettemin een groot bedrag om zijn auto's opnieuw rijdbaar te maken in het vertrouwen, dat de BS zijn rekeningen inderdaad zou voldoen. Eind 1945 waren de meeste auto's weer op de

maar ook anderen aan valse papieren. Hij gaf ook gelegenheid tot het luisteren naar radio 'Oranje', hetgeen natuurlijk ten strengste verboden was. Hij had regelmatig vijf tot zeven onderduikers in huis. Eén van die onderduikers zou hem na de oorlog behoorlijk opbreken. In een circulaire, die hij in 1947 en 1948 kon publiceren in het Delftse weekblad 'Prinsestad' en het Amsterdamse dagblad 'De Tijd', schreef Jo hierover het volgende. 'Eén hiervan was een zoon van een reeds vele jaren in Holland wonende 'Rijksduitscher'. Op grond van zijn Vaders nationaliteit was hij in Duitse krijgsdienst opgeroepen, echter hieruit gedeserteerd en bij mij ondergedoken. Zijn vader, eveneens drager van de Duitse uniform, onderhield zich, volgens zeggen van zijn echtgenoot, met een andere vrouw en liet niets van zich horen, zijn gezin onverzorgd latende. Op verzoek van dezen onderduiker leende ik diens moeder en hem regelmatig geld voor gezinsverzorging, en werd mij, toen

weg. Maar op 3 januari 1946 legde een ambtenaar van het rayon Rotterdam van het Nederlandsch Beheersinstituut – een instelling die tot doel had het opsporen, beheren en liquideren van ‘vijandelijke en landverraderlijke vermogens - alsnog beslag op het wagenpark van Jo Vondeling zonder rekening te houden met de in zijn bezit zijnde verklaringen van rechtmatig eigendom. De auto’s werden *‘tegen schunnig lage prijzen’* verkocht nog voordat hij er iets tegen kon doen. Ook de BS trok zijn aansprakelijkheidsverklaringen in nu de auto’s niet meer in het bezit van Vondeling waren. Jo moest *‘kromliggen en ... aftobben van zorgen, omdat het Nederlandsche Recht heeft gesproken en haar dank heeft bewezen voor zelfverloochening in tijden van nood en terreur, voor ongevraagde offers aan het volk en voor gevaarlijke sabotage aan de Duitschers’*.¹⁶ Jo Vondeling overleefde de oorlog dus berooid, maar vastberaden. Hij zou later toch nog een uitkering krijgen van de Stichting 1940 -1945!

J.G. Vondeling v/h Asberg

Direct na de oorlog zag Jo Vondeling een advertentie, waarin het bedrijf van Asberg te koop werd aangeboden. Jo ging de uitdaging aan en zette in 1946 onder huurkoopcondities –hij kon niet anders- het garagebedrijf voor de reparatie van auto’s en motorfietsen, alsmede met de stalling van deze voertuigen onder de naam *‘J.G. Vondeling voorheen Asberg’* met een Caltex benzinepomp voort. Ook nam

Het garagebedrijf van Jo Vondeling met voor de deur een zeldzame Nash (Ambassador 8 cil of 600 Model 4240 6 cil) fastback uit 1942, die vermoedelijk met het Amerikaanse leger was meegekomen. V.l.n.r. Jo Vondeling, Piet van der Peet (chef-monteur), middelste zoon Arie Vondeling en Van Drunen (monteur) met daarvoor jongste zoon Ab Vondeling, achter het stuur de boekhouder Jaap Moeilijker en voor het achterspatbord oudste zoon Jan Vondeling (bron: coll. Arie Vondeling, Rijswijk).

hij het ziekenvervoer weer ter hand met de Studebaker van Asberg, die de oorlog had overleefd. Twee (Jan en Arie) van Vondelings drie zonen: Jan (1926-2000), Arie (geb.1930) en Albert (Ab, 1932-2008) gingen al snel boven de zaak aan de Kerklaan 24 wonen met een potkachelkje, 'zo koud was het er'. Hun vader Jo en moeder Nellie woonden aanvankelijk nog in Rotterdam, totdat het hele gezin met negen kinderen zijn intrek kon nemen in de Wilhelminalaan 16 in Rijswijk. Het woonhuis boven de garage in de Kerklaan bleef toen leeg. Later verhuisde het gezin nog naar de Herenstraat 129 en uiteindelijk naar de Blekerslaan 4 (nu 8). Een deel van het personeel, zoals Piet van der Peet, en ook verpleger Henkelman - hij mocht vanwege zijn gevorderde leeftijd van vader Jo nooit bij zijn voornaam genoemd worden - bleven na de overname voor het bedrijf beschikbaar. De ziekenauto werd altijd bemand door twee mensen, waaronder vader Jo en zijn zonen, die (toen) geen van allen een EHBO-diploma hadden en in voorkomende gevallen eerdergenoemde verpleger Henkelman. Oud-postbode Theo van der Kooij herinnert zich de alarmschel in de garage, die vanuit het politiebureau geactiveerd werd als een ziekenauto nodig was. De overall ging uit, de witte jas aan en weg was de ziekenauto.¹⁷ Het besturen van de ziekenauto en andere auto's van het bedrijf leverde zoon Arie, die nog geen 18 jaar was, een vermogen van f 900,- aan bekeuringen op. Bij de troonswisseling in 1948 werden deze hem allemaal kwijtgescholden!

*Het gezin Vondeling vlak na de oorlog met op de bovenste rij v.l.n.r. Truus (*1922), Eef (*1923), moeder en vader Vondeling, Jan (*1926-†2002), Sjaan (*1924) en Coba (*1922) en op de onderste rij v.l.n.r. Arie (*1930), Nellie (*1935) met pop, Nico (*1934) en Ab (*1936-†2007) (bron: coll. Arie Vondeling, Rijswijk).*

De opdrachten voor het ziekenvervoer kwamen vooral van huisartsen, zoals Hulscher, Post en Verdoes Klein, maar bij ongevallen – ook op de toen al drukke Rotterdamse Weg, de latere Rijksweg 13 - van de politie. De patiënten werden vooral naar het katholieke ziekenhuis Antoniushove, dat toen nog in Voorburg was gevestigd, vervoerd, en natuurlijk ook naar de Haagse ziekenhuizen. De nu ruim 90-jarige voormalige groenteman Johannes Boone (geb. 1920) herinnert zich nog zijn vervoer met de Studebaker-ziekenauto naar Ziekenhuis Zuidwal in Den Haag in 1947 of 1948. Hij was toen 27 of 28 jaar oud. Hij had een blindedarmonsteking en was heel erg ziek. 's Avonds om negen uur ontbood zijn huisarts Kalis van de Haagweg 98 de ziekenauto van Vondeling. Op de brancard werd hij naar binnen geschoven. Maar zo ziek als hij was, herinnert hij zich ook nog het fonteintje van de ziekenauto. De glas-in-loodramen waren hem ontgaan. Hij bleef zeven dagen in het ziekenhuis op een zaal met 39(!) overwegend maagpatiënten, waarvoor toentertijd door de onverzekerde Boone f 45,- betaald moest worden, inclusief de operatie! Het ziekenvervoer had f 7,50 gekost.

Ook Jo Vondeling werd ziek

Er is nog even sprake geweest van de aankoop van een andere ziekenauto in plaats van de vooroorlogse Studebaker. Het moest een Mercury 79M worden. Maar nog geen twee jaar na de overname werd Jo Vondeling ziek: longtuberculose. De nieuwe ziekenauto ging dus niet door. Jo moest langdurig TBC-kuren ondergaan in diverse sanatoria in onder andere Renkum en Delft. Vanaf zijn bed regelde hij nog korte tijd taxiritten naar vakantiebestemmingen, die met een Chevrolet Stylemaster Series DJ Model 1503 uit 1946 gechauffeerd werden door zijn zoons en ging hij toch ook weer verzekeringen afsluiten. Maar Jo kon niet aan de verplichtingen van zijn huurkoop voldoen en daarom deed de weduwe Asberg het garagebedrijf onder de bestaande huurkoopcondities op 1 april 1948 over aan zijn chef-monteur

Jo Vondeling regelde vanuit zijn kuurbed in de Blekerslaan nog korte tijd taxiritten naar vakantiebestemmingen met een Chevrolet Stylemaster Series DJ Model 1503 uit 1946 met een van zijn zoons als bestuurder (bron: coll. Arie Vondeling, Rijswijk)

In deze voormalige paardenstal in het Julialaantje - het zogenaamde 'Zwarte Laantje' vanwege het kolengruis, dat als wegbedekking werd gebruikt - naast Villa Beukenheim werd de Renault-ziekenauto van Vondeling gestald (foto: Hans Waldeck, De Wijk)

'Grote' Piet W. van der Peet. Grote Piet ging wel boven de garage aan de Kerklaan wonen. In een gezamenlijke advertentie in de 'Origineele Rijswijksche Courant' van vrijdag 2 april 1948 werd de overdracht bekend gemaakt. In die advertentie zei Grote Piet, dat *'ook de ziekdienst, transport in binnen- en buitenland, aan het bedrijf blijft verbonden'*.¹⁸ Enkele maanden later werd de Studebaker echter toch verkocht.

Jo kocht in Zeeland na de overdracht van het garagebedrijf aan Grote Piet van der Peet toch nog weer een vooroorlogse Renault lijkwagen. In Rotterdam werd de auto door een constructiebedrijf aan de Gaasbeekstraat geschikt gemaakt als ziekenauto en door autoschadeherstelbedrijf Ruiter & Vaartjes (nu Auto Ruiter in Wateringen)¹⁹ aan de Tulpstraat in Rijswijk geel gespoten. Josef Ruiter en Roelof Vaartjes (1908-1999) waren al sinds 1 maart 1930 partners in hun autoplaatwerkerij en -spuiterij aan de Tulpstraat 71 en 73 in Rijswijk. Zij spotten regelmatig de door Van Koppen vervaardigde autobussen en voorzagen ze met de hand van belettering. Mogelijk hebben ze dat ook gedaan voor ziekenwagens en brandweerauto's voor Rotterdam.²⁰ De Renault van Vondeling werd gestald in een paardenstal, naast Villa Beukenheim - nu woonhuis- in het Julialaantje in Rijswijk, het zogenaamde 'Zwarte Laantje' vanwege het kolengruis, dat als wegbedekking werd gebruikt²¹. Zoon Arie en de verpleger Henkelman bemanden deze ziekenauto, die echter geen lang leven beschoren zou zijn.

De gemeenteraad neemt het heft in handen

Het ziekenvervoer in de gemeente Rijswijk gaf in 1948 als gevolg van de verkoop van de Studebaker van Van der Peet en de tot ziekenwagen omgebouwde lijkwagen van Vondeling aanleiding tot veel klachten. De ziekenauto kwam te laat of was helemaal niet beschikbaar. De gemeenteraad zocht een oplossing bij de politie, maar vond een nieuwe politieziekenauto te duur. Uitbreiding van het aantal taxi's zou de mogelijkheden voor zittend ziekenvervoer in ieder geval kunnen vergroten. De gemeenteraad voelde zich alleen verantwoordelijk voor het ongevalvervoer en stemde in met de ombouw van een bestelauto van de brandweer tot ziekenauto. Deze ombouw mocht niet meer kosten dan 150 gulden en moest gedeeltelijk in eigen beheer plaatsvinden. De zoon van brigadierbrandmeester J.M. Kniest, chauffeurmonteur S. Kniest, die een EHBO-cursus had gevolgd, werd belast met de ombouw en zou ook de bestuurder worden. Het gezin Kniest woonde toen nog in de dienstwoning boven de brandweerkazerne aan de Kerkstraat 3, waar deze ziekenauto gestald werd. De politie kreeg echter het beheer over de auto die dus alleen zou uitrukken voor ongevalslachtoffers.

Naast deze ziekenauto werd een tweede auto in reserve gehouden. Het was een zogenaamde 'bellewagen'. Een 'bellewagen' was een uit de oorlog overgebleven brandweerauto van de Austin K2 van het Britse leger, die als K2 en K2Y in groten getale in Nederland werden ingezet als brandweer- en ambulancevoertuig. Tussen 1 juli 1947 en 15 mei 1952 werd de verbouwde brandweerauto tachtig tot honderd maal ingezet als ziekenauto. Op die laatste datum werd hij afgevoerd en vervangen door een nieuwe ziekenauto, die in de loop der jaren steeds vaker gebruikt moest worden en in 1961 zijn topjaar beleefde met 731 ritten.

Met de oprichting op 1 januari 1957 van de Rijswijkse G.G. & G.D. werd het ziekenvervoer bij deze dienst ondergebracht. De brandweer leverde nog steeds de chauffeurs en verzorgde ook het kleine onderhoud.²²

Dit artikel kon tot stand komen met de informatie en afbeeldingen van de dames Wil Soonius-Plugge uit Voorburg, Th. M. Ruisch-Asberg uit Hilversum en Mientje Asberg-Ruijten uit Ugchelen en de heren Arie Vondeling uit Rijswijk, Joh. Boone uit Den Haag, Theo van der Kooij uit Rijswijk, Henri Vaartjes uit Rijswijk en last but not least Jan Eijken uit Rijswijk.

Een onderzoek als dit wordt nooit volledig en is met alle in acht genomen zorgvuldigheid nooit helemaal correct. Indien de lezer op- of aanmerkingen heeft of nog mooier aanvullingen in tekst of afbeeldingen, dan houdt de auteur zich aanbevolen.

Noten en bronnen:

- 1 Ende, W.P.C. van der -, Th.B.W. van der Kooij en J.J. Nieuwmans: *Rijswijk te kijk. Verhalen en achtergronden bij een eeuw prentbriefkaarten*, Rijswijkse Historische Reeks, deel 9 – 1992, pg 63 – 64.
- 2 Soonius-Plugge, W.H. - : *persoonlijke mededelingen*, Voorburg – oktober 2008
- 3 Centraal Bureau voor Genealogie, persoonskaart Josephus Franciscus Sooniens, Den Haag - juli 2009
- 4 Telefoonboek voor 's-Gravenhage, 1915.
- 5 Augustijn, Henri - : *De dokterspraktijk van Pieter Frederik Augustijn (1893-1926)*, Historische Vereniging Rijswijk Jaarboek 2003, pg 89 – 97.
- 6 Berckenkamp, H.F.C. - : *Geboren en getogen. Een terugblik op vooroorlogs Rijswijk*, Rijswijkse Historische Reeks, deel 2 – 1988, pg 42.
- 7 Eijken, Jan - : *persoonlijke mededeling*, Rijswijk – juli 2009.
- 8 Centraal Bureau voor Genealogie, persoonskaart Hendricus Franciscus Asberg, Den Haag - juli 2009
- 9 Ruisch – Asberg, Th. M. - : *persoonlijke mededelingen*, Hilversum – 2008 en 2009
- 10 Polman, Jan - : *persoonlijke mededelingen*, Vaassen – 2009 en Conde, John A. - : *The American Motors Family Album. A Pictorial Roll Call of the Passenger Cars, Commercial Vehicles and Trucks Produced by American Motors and its Predecessor Companies, American Motors Corporation*, Detroit - 1976
- 11 Vogels, F. - : *Lijst van nummerbewijzen voor Motorrijtuigen uitgereikt in de jaren 1906 – 1920, bijgewerkt tot 1 november 1920, deel I (A tot K)*, Koninklijke Nederlandsche Automobielen Club en den A.N.W.B. Toeristenbond voor Nederland – 1920, pg 655.
- 12 Gras, Thijs - : *persoonlijke mededeling*, Amsterdam – 2004.
- 13 Gras, Thijs - : *persoonlijke mededeling*, Amsterdam – 2009.
- 14 Vondeling, Arie - : *persoonlijke mededelingen*, Rijswijk – 2008 en 2009.
- 15 Centraal Bureau voor Genealogie, persoonskaart Jan Vondeling, Johan Gerrit Vondeling en Petronella Maria Peperkamp, Den Haag - juli 2009.
- 16 Vondeling, J.G. - : *Kennisgeving aan het Nederlandsche volk*, Rijswijk – juni 1947, gepubliceerd in het weekblad 'Prinsestad' in Delft (juli 1947) en dagblad 'De Tijd' te Amsterdam (juni 1948).
- 17 Kooij, Th. B. W. van der - : *persoonlijke mededeling*, Rijswijk – juli 2009.
- 18 Origineele Rijswijksche Courant 38(1948):14; 2 april 1948): Mededeling Het Garagebedrijf Asberg, Historisch Centrum Rijswijk – Rijswijk, juli 2009
- 19 www.auto-ruiter.nl
- 20 Vaartjes, H.B.J. - : *persoonlijke mededelingen*, Rijswijk - 26 oktober 2009; Rond 1960 gingen Ruiter en Vaartjes uit elkaar. Ruiter vestigde zich eerst in Voorburg (Fonteinburglaan), daarna weer in Rijswijk (Bilderdijklaan) en daarna in Wateringen (1973: Herenstraat en 1990: Oosteinde), waar het bedrijf nog steeds bestaat als Honda-dealer (sinds 1974) (www.auto-ruiter.nl). Vaartjes bleef in de Tulpstraat, totdat Roelof op 65-jarige leeftijd zijn bedrijf op 9 februari 1973 verkocht aan zijn bedrijfsleider J.C. Nederpelt (later Autobedrijf J.C. Nederpelt).
- 21 Ende, W. van der -, C. Hoogenraad en A. van der Lely: *Onderwatershof (1852 - 2002). Honderdvijftig jaar zorg voor ouderen in Rijswijk*, Rijswijk - 2002, pg 103.
- 22 Bottema, J.C. , W.P.C. van der Ende en A.F.M. de Graaf (Rijswijkse Historische Reeks, deel 12): *Een wakend oog en een sterke arm. De geschiedenis van de Rijswijkse gemeentepolitie*, Rijswijk – 1995, pg 57 en 61.

*Een overeenkomstige Austin K2 'bellewagen' uit 1942 van de G.G. & G.D. Amersfoort, zoals die in 1947 als ziekenauto bij de brandweer van Rijswijk in reserve werd gehouden.
(bron: coll. Hans Waldeck, De Wijk)*